

IDŹ DO

PRZYKŁADOWY ROZDZIAŁ

SPIS TREŚCI

KATALOG KSIĄŻEK

KATALOG ONLINE

ZAMÓW DRUKOWANY KATALOG

TWÓJ KOSZYK

DODAJ DO KOSZYKA

CENNIK I INFORMACJE

ZAMÓW INFORMACJE
O NOWOŚCIACH

ZAMÓW CENNIK

CZYTELNIA

FRAGMENTY KSIĄŻEK ONLINE

Typografia typowej książki

Autor: Robert Chwałowski

ISBN: 83-7197-545-7

Format: B5, stron: 112

Dobra książka to nie tylko treść, lecz także nienaganna forma, na którą wpływ ma mnóstwo elementów: skład tekstu powinien być wykonany w sposób staranny oraz poprawny pod względem zarówno technicznym, jak i językowym, kompozycja graficzna książki powinna łączyć w sobie estetykę i funkcjonalność.

Robert Chwałowski przedstawia zbiór zasad, które mogą pomóc wydawcy, redaktorowi technicznemu, grafikowi czy operatorowi DTP w stworzeniu książki dobrej właśnie pod względem formy. Dotychczas trzeba było poszukiwać tych zasad w rozmaitych publikacjach normalizacyjnych, w słownikach i wydawnictwach poprawnościowych, w zdezaktualizowanych podręcznikach z zakresu poligrafii czy redakcji technicznej, a także w poradnikach autorów zagranicznych, często nie uwzględniających rozwiązań specyficznych dla języka polskiego.

W tomie „Typografia typowej książki” po raz pierwszy zasady te zebrano w całość. Autor dokonał starannej selekcji: oparł swoje recepty zarówno na polskich tradycjach zecerskich i wydawniczych, jak i na najlepszych wzorcach typografii światowej. Uwaga autora skupia się na mikrotypografii, czyli na składaniu tekstu, poprawności językowo-technicznej składu, interpunkcji. Sporo miejsca przeznaczony jest też na tzw. makrotypografię, a więc np. kwestie łamania tekstów czy układu logicznego książki. Książka obfituje w przykłady i dokładnie objaśnia trudne zagadnienia, takie jak tabele, bibliografia czy przypisy.

Do stworzenia dobrej książki potrzebne jest doświadczenie i wiedza z zakresu edytorstwa i typografii, której nie da się chyba zawrzeć w jednym podręczniku, choćby bardzo obszernym. Jednak posługując się receptami Roberta Chwałowskiego, unikniemy z pewnością podstawowych błędów i przynajmniej nie stworzymy książki złej.

Na taką właśnie książkę o książkach czekałem od lat.

Adam Twardoch – delegat krajowy Polski w międzynarodowym stowarzyszeniu typograficznym ATypI

Spis treści

Wprowadzenie	7
I. Elementy i części składowe książki	9
1.1. Części składowe książki / 9	
1.2. Szeregowanie części składowych i elementów książki / 9	
2. Okładka	11
2.1. Elementy okładki / 11	
2.2. Obwoluta / 11	
3. Karty tytułowe	13
3.1. Uwagi wstępne / 13	
3.2. Serie i książki wielotomowe / 13	
3.3. Strona przedtytułowa / 13	
3.4. Strona przytytułowa / 14	
3.5. Strona tytułowa / 15	
3.6. Strona redakcyjna / 17	
4. Materiały wprowadzające	19
4.1. Uwagi wstępne / 19	
4.2. Przedmowy / 19	
4.3. Wstęp krytyczny / 20	
4.4. Posłowie / 21	
4.5. Dedykacja / 21	
4.6. Motto / 21	
5. Tekst główny	23
5.1. Podział tekstu / 23	
5.2. Tytuły partii tekstu / 23	
5.3. Łamanie / 24	
5.4. Dzielenie i przenoszenie wyrazów / 24	
5.5. Pozostawianie wyrazów na końcu wiersza / 24	
5.6. Odstęp międzywyrazowe i międzyliterowe / 25	
5.7. Wyróżnienia / 25	
5.8. Akapity / 26	
5.9. Nazwiska / 27	
5.10. Daty / 27	
5.11. Wyrażenia od...do / 27	
5.12. Inicjały / 28	
6. Przypisy	29
6.1. Rodzaje przypisów / 29	
6.2. Przypisy bibliograficzne / 29	
6.3. Przypisy rzeczowe / 30	
6.4. Przypisy słownikowe / 30	
6.5. Autorstwo przypisów rzeczowych / 31	
6.6. Odnośniki / 31	
6.7. Składanie i łamanie przypisów / 32	
6.8. Umiejscowienie przypisów / 33	

Spis treści

7. Tabele	35
7.1. Krój i stopień pisma w tabelach / 35	
7.2. Rozmieszczanie tabel / 35	
7.3. Tytuły i numeracja tabel / 35	
7.4. Kierunek tekstu w boczku i w główce / 35	
7.5. Umieszczanie tekstu w boczku i w główce / 36	
7.6. Umieszczanie danych w pozycjach rubrykowych / 36	
7.7. Numeracja rubryk / 38	
7.8. Przypisy do tabel / 39	
8. Ilustracje	41
8.1. Położenie ilustracji / 41	
8.2. Podpisy i numeracja / 41	
8.3. Ilustracje a tekst główny / 41	
8.4. Obłamywanie ilustracji / 42	
8.5. Odstępy / 42	
8.6. Ilustracje całostronicowe / 42	
9. Bibliografia załącznikowa	43
9.1. Język i pisownia / 43	
9.2. Szeregowanie pozycji bibliografii załącznikowej / 43	
9.3. Numer porządkowy pozycji / 44	
9.4. Kolejność elementów opisu / 44	
9.5. Wyróżnienia i interpunkcja / 45	
9.6. Przejmowanie danych / 46	
9.7. Nazwa autora / 46	
9.8. Tytuł / 47	
9.9. Nazwy współtwórców / 48	
9.10. Oznaczenie wydania / 48	
9.11. Miejsce wydania (produkcji) / 48	
9.12. Nazwa wydawcy (producenta) / 48	
9.13. Rok wydania (produkcji) / 49	
9.14. Data i oznaczenie części wydawnictwa ciągłego / 49	
9.15. Liczba tomów, numer tomu / 50	
9.16. Liczba stron / 50	
9.17. Nazwa serii i numer tomu w obrębie serii / 50	
10. Materiały informacyjno-pomocnicze	51
10.1. Uwagi wstępne / 51	
10.2. Wyróżnienia / 51	
10.3. Słownik użytych terminów / 51	
10.4. Wykaz skrótów / 51	
10.5. Wykaz tabel / 51	
10.6. Wykaz ilustracji / 52	
10.7. Spis treści / 52	
10.8. Obcojęzyczne streszczenia, spisy treści i wykazy / 53	
11. Paginacja	55
11.1. Zasady ogólne / 55	
11.2. Pagina zwykła / 55	
11.3. Żywa pagina / 55	

12. Indeksy	57
12.1. Rodzaje indeksów / 57	
12.2. Zapis nazwy osobowej / 57	
12.3. Zapis nazwy geograficznej / 57	
12.4. Zapis rzeczowy / 58	
12.5. Szeregowanie zapisów indeksowych / 58	
12.6. Interpunkcja i wyróżnienia / 58	
13. Przytoczenia	61
13.1. Cudzysłowy apostrofowe a odmiana pochyła / 61	
13.2. Elementy w przytoczeniach nienależące do nich / 61	
13.3. Dwukropek w przytoczeniach / 62	
14. Dialogi literackie	63
14.1. Pauzy w dialogach literackich / 63	
14.2. Sposoby składania dialogów literackich / 63	
14.3. Dwukropek w dialogach literackich / 64	
14.4. Majuskuły i minuskuły w dialogach literackich / 64	
15. Wzory matematyczne	65
15.1. Uwagi wstępne / 65	
15.2. Stopień pisma we wzorach / 65	
15.3. Wyróżnienia elementów wzorów / 66	
15.4. Odstępy we wzorach / 67	
15.5. Odstępy między wierszami wzoru / 69	
15.6. Ustawianie jednowierszowych wzorów wystawionych / 69	
15.7. Przenoszenie i ustawianie wielowierszowych wzorów wystawionych / 70	
15.8. Przenoszenie wzorów w tekście / 70	
15.9. Ułamki / 70	
15.10. Wskaźniki / 70	
15.11. Numeracja wzorów / 71	
16. Wylicznia z punktami	73
16.1. Wylicznia akapitowe / 73	
16.2. Wyliczenia jednozdaniowe / 73	
16.3. Wyliczenia objęte więcej niż jednym zdaniem / 73	
17. Skróty i skrótowce	75
17.1. Zasady ogólne / 75	
17.2. Skróty w poszczególnych elementach dzieła / 75	
17.3. Podział skrótów na kategorie / 75	
17.4. Skróty ogólne / 76	
18. Znaki interpunkcyjne	77
18.1. Uwagi wstępne / 77	
18.2. Przecinek / 77	
18.3. Kropka / 78	
18.4. Średnik / 81	
18.5. Wielokropek / 81	
18.6. Wykrzyknik (znak wykrzyknienia) / 82	

Spis treści

18.7.	Pytajnik (znak zapytania) / 83	
18.8.	Dwukropek / 84	
18.9.	Pauza (myślnik), półpauza / 86	
18.10.	Nawiasy / 87	
18.11.	Cudzysłowy / 89	
19.	Zbiegi znaków interpunkcyjnych	93
19.1.	Znaki interpunkcyjne na końcu wypowiedzenia / 93	
19.2.	Cudzysłowy i nawiasy a inne znaki / 93	
19.3.	Wielokropek a inne znaki / 94	
19.4.	Zbieg wykrzyknika i znaku zapytania / 94	
20.	Znaki nieinterpunkcyjne	95
20.1.	Dywiz (łącznik) / 95	
20.2.	Ukośne kreski / 96	
20.3.	Ligatury standardowe / 97	
20.4.	Ligatura & / 97	
20.5.	Apostrof / 98	
20.6.	Inne znaki / 98	
	Bibliografia	99
	Słownik terminów	103

Rozdział 3. Karty tytułowe

3.1. Uwagi wstępne

3.1.1. Karty tytułowe mogą zawierać cztery strony (tzw. czwórka tytułowa) lub dwie strony (tzw. dwójka tytułowa). W skład czwórki tytułowej wchodzi: strona przedtytułowa, strona przytytułowa, strona tytułowa i strona redakcyjna. W skład dwójki tytułowej wchodzi: strona tytułowa i strona redakcyjna.

3.1.2. Na stronach tytułowych nie umieszcza się pagin, ale strony te wlicza się do sumy stron w książce.

3.2. Serie i książki wielotomowe

3.2.1. Dane dotyczące serii zawierają:

- 1) tytuł serii i ewentualny znak graficzny symbolizujący serię;
- 2) w przypadku serii numerowanej – numer tomu w obrębie serii;
- 3) w przypadku serii numerowanej – ewentualny międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictw ciągłych (ISSN) danej serii.

3.2.2. Tytułu serii nie zastępuje się symbolizującym ją znakiem graficznym (może on towarzyszyć tytułowi serii).

3.2.3. Tytułu serii nie poprzedza się określeniem *seria*.

3.2.4. Dane dotyczące serii można umieszczać w dowolnym miejscu stron tytułowych. Jeżeli oprócz danych dotyczących

serii podawane są także dodatkowe informacje na jej temat (np. informacja o składzie komitetu redakcyjnego), całość tych danych zamieszcza się na stronie przytytułowej.

3.2.5. Informacje dotyczące książek wielotomowych zawierają:

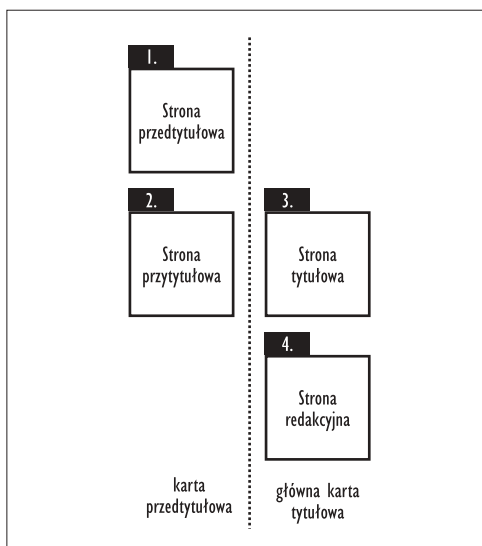
- 1) nazwę instytucji sprawczej;
- 2) nazwy autorów (jeśli są autorami wszystkich tomów);
- 3) tytuł książki wielotomowej;
- 4) nazwy redaktorów naukowych książki wielotomowej;
- 5) numer tomu;
- 6) nazwę wydawcy.

Zaleca się podawanie informacji o zawartości poszczególnych tomów.

3.3. Strona przedtytułowa

3.3.1. Na stronie przedtytułowej można zamieścić elementy wybrane spośród następujących:

- 1) nazwa autora lub autorów (jeśli jest ich nie więcej niż trzech);
- 2) tytuł (ewentualnie także podtytuł);

Rys. 3.1. Elementy czwórki tytułowej. Dwójka tytułowa składa się tylko z głównej karty tytułowej

<p>Nazwa instytucji sprawczej</p> <p>Tytuł książki wielotomowej</p> <p>Nazwy głównych współtwórców książki wielotomowej</p> <p>Numer tomu</p> <p>Informacje o zawartości poszczególnych tomów</p>	<p>Nazwy autorów tomu</p> <p>Tytuł tomu</p> <p>Podtytuł tomu</p> <p>Nazwy głównych współtwórców tomu</p> <p>Oznaczenie wydania</p> <p>Znak i nazwa wydawcy Data i miejsce wydania</p>
--	--

Rys. 3.2. Przykład rozplanowania strony przytytułowej i tytułowej z kontrtytułem

3) tytuł książki wielotomowej i numer tomu;

4) dane dotyczące serii.

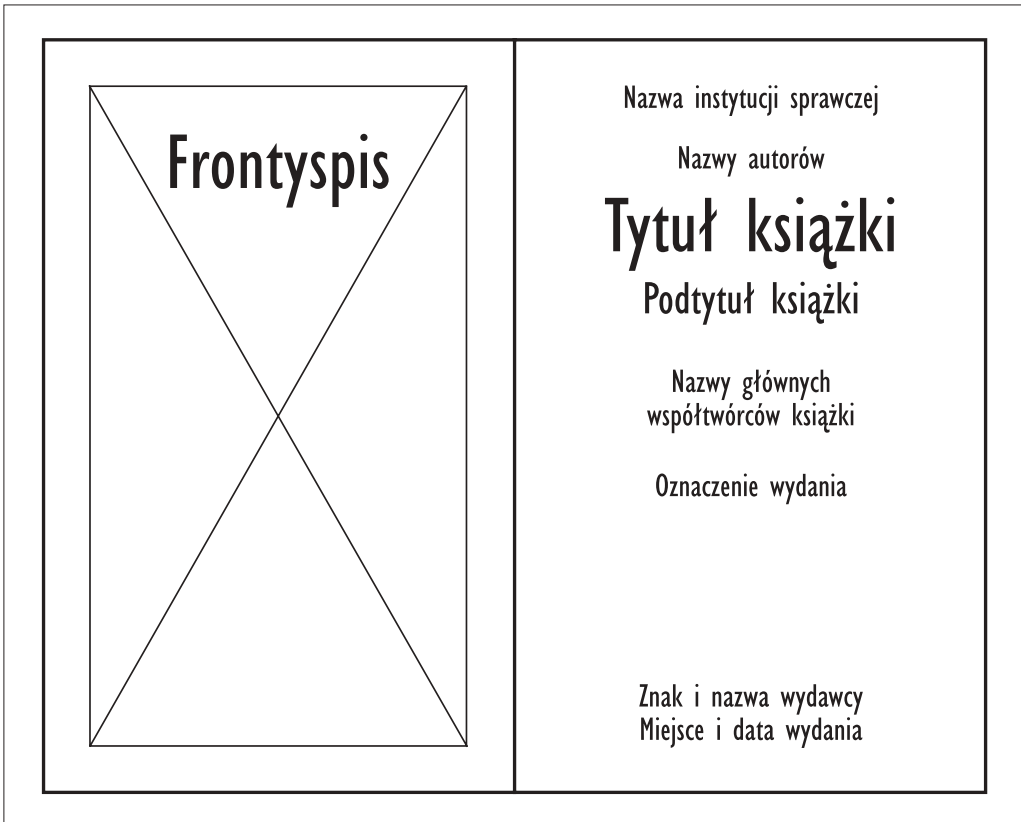
3.3.2. W książkach, w których bezpośrednio po kartach tytułowych (lub po krótkiej przedmowie) rozpoczyna się tekst pochodzący od autora książki, na stronie przedtytułowej można zamieścić dedykację lub motto do dzieła (jako jedyny element tej strony).

3.3.3. Nazwy autorów, tytuł (i ewentualnie podtytuł) oraz tytuł książki wielotomowej i numer tomu ponownie umieszcza się na stronie tytułowej (ewentualnie w obrębie tytułu rozkładowego).

3.4. Strona przytytułowa

3.4.1. Strona przytytułowa może pozostać pusta; może też zawierać jeden z następujących elementów:

- 1) część tytułu rozkładowego;
- 2) frontysepis;
- 3) obcojęzyczny tytuł książki lub obcojęzyczną stronę tytułową;
- 4) informacje dotyczące całości książki wielotomowej;
- 5) dane dotyczące serii, ewentualnie informacje na jej temat, np. skład komitetu redakcyjnego, wykaz pozycji, itp.;
- 6) motto;
- 7) dedykację.

Rys. 3.3. Przykład rozplanowania strony przytytułowej i tytułowej z frontyispisem

3.5. Strona tytułowa

3.5.1. Na stronie tytułowej (w obrębie tytułu rozkładowego) podaje się:

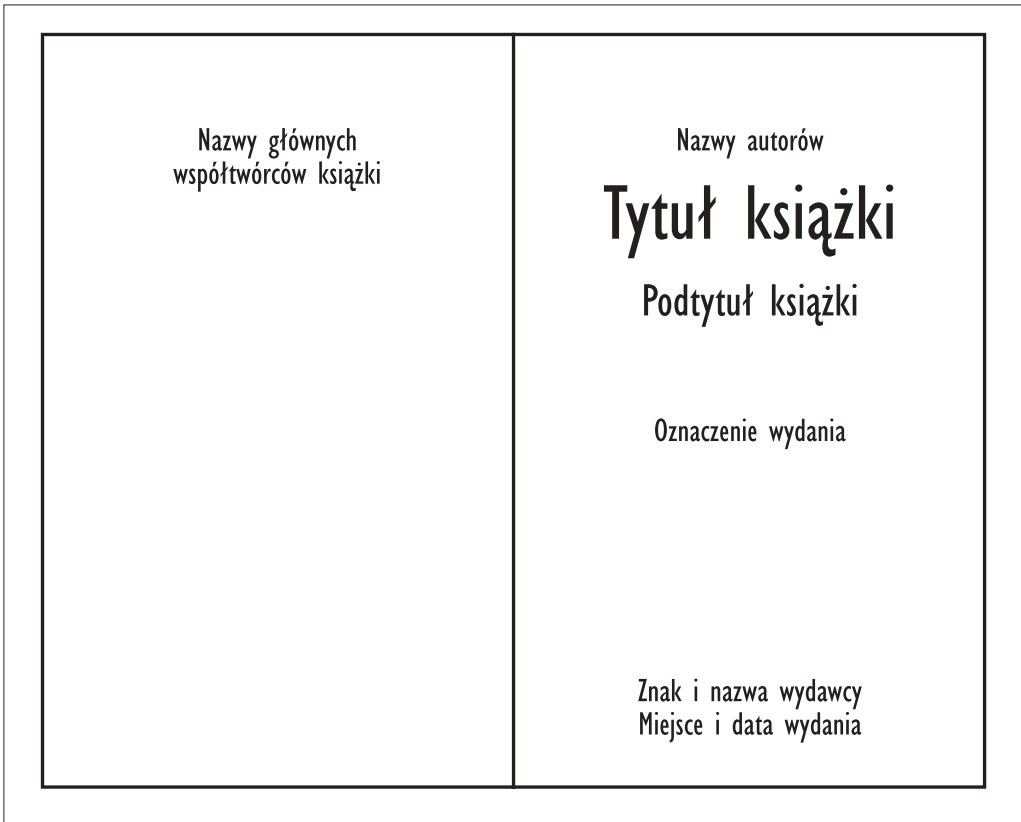
- 1) nazwy autorów;
- 2) tytuł i podtytuł książki;
- 3) nazwy głównych współtwórców książki;
- 4) numer i tytuł indywidualny tomu książki wielotomowej;
- 5) oznaczenie wydania (można nie zamieszczać oznaczenia pierwszego wydania);
- 6) znak i nazwę wydawcy;
- 7) nazwę instytucji sprawczej;
- 8) miejsce i datę wydania;
- 9) dane dotyczące serii.

3.5.2. Dopuszcza się przeniesienie nazwy instytucji sprawczej na stronę redakcyjną lub na stronę przytytułową nie będącą częścią tytułu rozkładowego.

3.5.3. Nazwy instytucji sprawczej nie podaje się w połączeniu z nazwą wydawcy, ani w miejscu przyjętym dla znaku wydawcy (najczęściej u dołu strony).

3.5.4. Jeżeli nazwie instytucji sprawczej towarzyszy wzmianka określająca jej rolę w powstawaniu książki, elementy te umieszcza się na stronie redakcyjnej.

3.5.5. Nazwy polskich autorów i współtwórców podaje się w formie ustalonej przez nich samych.

Rys. 3.4. Przykład rozplanowania strony przytytułowej i tytułowej jako tytułu rozkładowego

3.5.6. Nazwy obcych autorów i współtwórców podaje się w pisowni oryginalnej. W przypadku nazw pisanych alfabetami nielacińskimi podaje się je w transkrypcji.

3.5.7. Dopuszcza się podawanie tradycyjnie spolszczonej formy nazw obcych autorów. W przypadku użycia na stronie tytułowej spolszczonej formy nazwy autora, na stronie redakcyjnej podaje się formę oryginalną. Nazwy podane w transkrypcji powtarza się na stronie redakcyjnej w formie oryginalnej lub w transliteracji.

3.5.8. Przy nazwiskach autorów i współtwórców można wymienić ich tytuły naukowe i umieścić wzmiankę o zajmowanych przez nich stanowiskach; można też

nie zamieszczać powyższych informacji. W obrębie książki wielotomowej zasadę tę stosuje się jednolicie.

3.5.9. Jeżeli występuje więcej niż trzech autorów, ich nazwy wymienia się pod tytułem lub przenosi się na stronę redakcyjną. Na stronie tytułowej można wówczas zamieścić wzmiankę *Praca zbiorowa* lub *Praca zbiorowa pod redakcją...*

3.5.10. Nazwy głównych współtwórców książki opatruje się jednoznacznym określeniem ich roli. Dopuszcza się pomijanie tego określenia, jeżeli odpowiednia informacja zawarta jest w podtytule książki.

3.5.11. Dopuszcza się przeniesienie na stronę redakcyjną nazw niektórych głównych

współtwórców książki, w szczególności nazw tłumaczy, grafików i ilustratorów. Nazwy te umieszcza się wtedy poza metryką.

3.5.12. Miejsce wydania podaje się zawsze w polskim brzmieniu i polskiej pisowni, nawet jeśli całą publikację wydaje się w języku obcym.

3.5.13. Nazwę wydawcy podaje się w pełnej formie, a nie np. w postaci akronimu.

3.6. Strona redakcyjna

3.6.1. Na stronie redakcyjnej podaje się:

1) nazwy autorów i głównych współtwórców książki nie wymienione na stronie tytułowej;

2) nazwy współtwórców książki (ewentualnie można je zamieścić na końcu książki, patrz zasada 3.6.3);

3) informację o poprzednich wydaniach (ewentualnie można je zamieścić na końcu książki, patrz zasada 3.6.5);

4) informację o podstawie przekładu;

5) międzynarodowy znormalizowany numer książki (ISBN);

6) międzynarodowy znormalizowany numer wydawnictw ciągłych (ISSN) serii, w której ukazała się dana książka;

7) informację o zastrzeżeniu praw autorskich (copyright);

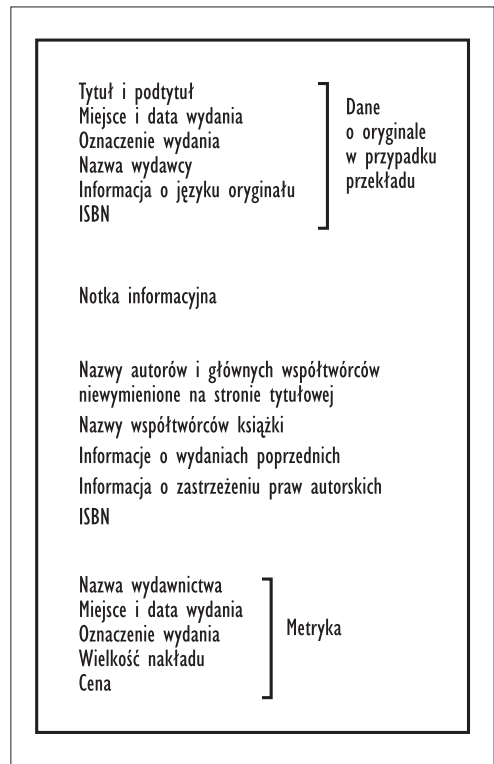
8) opis katalogowy (ewentualnie można go zamieścić na końcu książki, patrz zasada 3.6.6);

9) informację o zatwierdzeniu podręcznika do użytku szkolnego;

10) informację o dotacji na opublikowanie książki wraz z nazwą sponsora;

11) nadruk *Printed in Poland* w książkach przeznaczonych na eksport, wydrukowanych w Polsce na zamówienie wydawcy zagranicznego;

12) datę i oznaczenie wydania (jeśli elementy te nie zostały umieszczone na stro-

Rys. 3.5. Przykład rozplanowania strony redakcyjnej.

nie tytułowej i w metryce znajdującej się na stronie redakcyjnej);

13) symbol Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątnej (UKD);

14) metrykę książki (ewentualnie można ją umieścić na końcu książki, patrz zasada 3.6.13).

Na stronie redakcyjnej można także umieścić informacje o treści książki (notkę informacyjną).

3.6.2. Dla nazw współtwórców książki stosuje się te same zasady, które stosuje się dla nazw autorów i głównych współtwórców książki. Nazwy współtwórców książki opatruje się określeniem ich roli w powstawaniu książki.

3.6.3. Nazwy współtwórców książki można przenieść na ostatnią stronę książki (jeśli została tam umieszczona metryka).

3.6.4. W informacjach o poprzednich wydaniach podaje się ich daty (w przypadku dużej ich ilości można podać tylko datę pierwszego wydania) i wzmianki o istotnych zmianach wprowadzonych podczas wydawania dzieła.

3.6.5. Informacje o poprzednich wydaniach można przenieść na ostatnią stronę książki, jeśli została tam przeniesiona również metryka.

3.6.6. Opis katalogowy można przenieść na ostatnią stronę książki, jeśli została tam umieszczona metryka.

3.6.7. W przypadku przekładu bezpośredniego w informacjach o książce tłumaczonej zamieszcza się:

- 1) tytuł (nawet, gdy ma taką samą formę jak tytuł przekładu, np. jest nazwą własną) i podtytuł książki;
- 2) miejsce i datę wydania;
- 3) oznaczenie wydania;
- 4) nazwę wydawcy;
- 5) informację o zastrzeżeniu praw autorskich (copyright);
- 6) informację o języku oryginału;
- 7) ISBN.

Tytuł i podtytuł książki, miejsce i datę wydania, oznaczenie wydania, nazwę wydawcy podaje się w pisowni oryginału, w przypadku języków posługujących się alfabetem niełacińskim dopuszcza się transliterację. Jeżeli na stronie tytułowej przekładu nazwę autora podano w formie spolszczonej lub w transkrypcji, w informacji o książce tłumaczonej umieszcza się także nazwę autora podaną w formie oryginalnej lub w transliteracji.

3.6.8. W przypadku przekładu pośredniego podaje się informacje zarówno o książce tłumaczonej, jak i o wydaniu stanowiącym podstawę przekładu.

3.6.9. W przypadku wyboru tłumaczonych utworów z dwóch – trzech książek, w informacji o podstawie przekładu podaje się tytuły wszystkich książek, poprzedzone zwrotem *Wyboru dokonano z tomów*:. W przypadku wyboru opartego na większej liczbie książek, można nie podawać ich tytułów lub wymienić maksymalnie trzy podstawowe z adnotacją *i inne*. Jeżeli tytuł jednego z utworów stał się tytułem polskiego wydania, w informacji o podstawie przekładu podaje się jego oryginalną formę.

3.6.10. W metryce podaje się:

- 1) nazwę wydawcy;
- 2) miejsce i datę wydania;
- 3) oznaczenie wydania (w przypadku reprintu – wzmiankę o reprimie);
- 4) datę ukończenia druku.

3.6.11. W metryce można podać:

- 1) wielkość nakładu;
- 2) pełną nazwę drukarni lub jej zromialy skrót wraz z adresem;
- 3) cenę katalogową 1 egzemplarza.

3.6.12. Treść metryki podaje się zawsze po polsku, nawet w publikacjach obcojęzycznych.

3.6.13. Metrykę można przenieść na ostatnią stronę książki. Należy to zrobić, jeżeli zostały tam przeniesione informacje o poprzednich wydaniach, nazwy współtwórców książki lub opis katalogowy.